

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05
MULTIMODAL MATN VA UNING STRUKTURA KOMPONENTLARI**

Aliboyeva Nilufar Mahamatali qizi

Qo'qon davlat universiteti dotsenti, PhD

nilufarmuhammadjanovna2405@gmail.com

Annotatsiya

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida matn tushunchasi an'anaviy chegaralardan chiqib, multimodal xususiyat kasb etmoqda. Multimodal matn — bu faqat yozma belgilar emas, balki tasvir, grafika, audio, video, rang, shrift, harakatlanish kabi turli semiotik resurslarning birlashuvi orqali ma'no yaratadigan murakkab kommunikativ birlikdir. Bugungi ta'lim, reklama, jurnalistika, internet platformalari, ijtimoiy tarmoqlar multimodal matnlarga asoslanadi. Shuning uchun multimodal matnning tuzilishi, tarkibiy qismlari va ularning funksiyalarini o'rganish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, ommaviy axborot vositalari va internetning keng rivojlanishi natijasida matn tushunchasi an'anaviy ko'rinishdan kengayib, yangi multimodal shakllarda namoyon bo'lmoqda. Multimodal matn — bu bir nechta semiotik modalitetlar: yozuv, rasm, grafika, ovoz, video, rang, maketlash kabi vositalarning birlashuvi orqali ma'no yaratadigan kommunikativ birlikdir. Mazkur tushunchani o'rganish ta'lim, lingvistika, media va kommunikatsiya sohalarida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Multimodal matn — bir vaqtning o'zida bir nechta axborot kanallari orqali mazmun shakllantiruvchi murakkab tuzilma bo'lib, unda verbal (tilga oid) va noverbal (vizual, audial, grafik) resurslar uyg'unlashgan bo'ladi. Bunday matnning asosiy xususiyati — ma'no faqat so'zlar orqali emas, balki tasvir, rang, tovush, harakat va maketlash orqali ham yaratilishidir. Modalitetlar quyidagilardan iborat:

Verbal modalitet: so'zlar, gaplar, matn.

Vizual modalitet: rasm, diagramma, grafik, surat, video.

Audial modalitet: ovoz, musiqiy fon, tovush effektlari.

Grafik modalitet: shrift, matnning joylashuvi, ranglar tizimi.

Kinesik modalitet(videoda): jestlar, mimika, tana harakati.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

Multimodal matnning asosiy strukturaviy komponentlari

1. Verbal komponent

Multimodal matnning eng an'anaviy elementi bo'lib, asosiy mazmuni ifodalaydi. Ular orqali tushuntirish, izohlash va muloqot amalga oshadi. Misol: maqola matni, video subtitrlari, infografikadagi qisqa izohlar.

2. Vizual komponent

Tasvirlar, ranglar, fotosuratlar, videokadrlar multimodal matnning eng ta'sirchan qatlamidir. Vizual elementlar ma'lumotni tez anglash, qiziqishni oshirish va hissiy ta'sir ko'rsatish vazifasini bajaradi.

Audial komponent

Ovoz, musiqa, effektlar va nutq intonatsiyasi matn mazmunini boyitadi. Podkast, videodars va reklama roliklarida audial modalitet asosiy rolni o'ynaydi.

4. Grafik-dizayn komponenti

Matn tuzilishi, shriftlar, maket, fon, ranglar uyg'unligi multimodal matnning umumiy ko'rinishini shakllantiradi. Grafik dizayn axborotni oson idrok etish va tartibga solish imkonini beradi.

5. Kinesik komponent

Videomateriallarda gavda harakati, yuz ifodalari, qo'l ishoralari orqali noverbal ma'no yaratiladi. Bu elementlar muloqotni jonlantiradi, auditoriyani jalb qiladi.

Multimodal matnning afzalliklari axborot tez va samarali qabul qilinadi va bir nechta modalitet ma'noni kuchaytiradi va boyitadi. Ta'limda murakkab mavzularni oson tushuntirish imkonini beradi. E'tiborni jalb qilish kuchi yuqori hisoblanadi. Zamonaviy kommunikatsiya talablariga mos keladi. Multimodal matnning qo'llanish sohasi Multimodal matn quyidagi yo'nalishlarda keng qo'llaniladi:

ta'lim (multimedia darsliklar, videodarslar, prezentatsiyalar)

jurnalistika (onlayn maqolalar, multimedia reportajlar)

reklama va marketing (bannerlar, videoroliklar)

internet va ijtimoiy tarmoqlar (postlar, vloglar)

biznes va boshqaruv (taqdimotlar, infografikalar)

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-05**

Xulosa qilib aytganda, multimodal matn bugungi kunda kommunikatsiyaning eng samarali shakllaridan biri bo'lib, unda bir nechta modalitetlarning integratsiyasi orqali chuqur va mazmunli axborot yaratiladi. Uning struktura komponentlari — verbal, vizual, audial, grafik va kinesik elementlar — o'zaro uyg'unlashib, matnning to'liqligi va ta'sirchanligini oshiradi. Multimodal yondashuvni o'rganish nafaqat lingvistika, balki ta'lim, reklama, jurnalistika va raqamli media sohalarida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduazizov A. "Hozirgi o'zbek adabiy tili". – T.: Fan, 2006.
2. Quronov D. "Hozirgi o'zbek tilining uslubiy tizimi". – T.: O'zbekiston, 2009.
3. Matnshunoslik asoslari. – T.: TDPU nashriyoti, 2018.
4. My.gov.uz – Interaktiv davlat xizmatlari portali.
5. Til va uslubiy savodxonlik bo'yicha elektron darsliklar – (tdyu.uz, ziyouz.uz)